कैलाली जिल्लाका कक्षा पाँचमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमता

प्रताप बहादुर बोगटी

परीक्षा क्रमाङ्क : ७२२८०७१

त्रि.वि. दर्ता क्रमाङ्क : ९-२-५५२-१६०-२०११

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षाअन्तर्गत
स्नातकोत्तर तह, चौथो सत्रको नेपा.शि. ५४४ पाठ्यांशको
प्रयोजनार्थ प्रस्तुत

शोधपत्र

नेपाली भाषा शिक्षा विभाग

कीर्तिपुर, काठमाडौँ

२०७५/२०१९

कैलाली जिल्लाका कक्षा पाँचमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमता

१८/०७६

प्रताप बहादुर बोगटी

प्रतिबद्धता पत्र

प्रस्तुत शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा सामग्रीहरू कतैबाट साभार गरिएका छैनन् । यसका कुनै पनि अंश अन्य प्रयोजनका लागि उपयोग र प्रकाशनमा आएका पनि छैनन् । तसर्थ यो शोध प्रतिवेदन नितान्त मौलिक भएको प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु ।

....

प्रताप बहादुर बोगटी

मिति : २०७५/१२/१०

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली भाषा शिक्षा विभाग स्नातकोत्तर तह चौथो सत्रका छात्र प्रताप बहादुर बोगटीले 'कैलाली जिल्लाका कक्षा पाँचमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमता' शीर्षकको शोधपत्र मेरो निर्देशनमा रही तयार गरेका हुन् । निजद्वारा परिश्रमपूर्वक तयार गरिएको यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

....

सहप्रा.डा. नेत्रप्रसाद न्यौपाने

(शोध निर्देशक)

मिति : २०७६/१/२

April 15, 2019

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, नेपाली भाषा शिक्षा विभागअन्तर्गत नेपाली शिक्षा विषयको स्नातकोत्तर तह चौथो सत्र नेपा.शि. ५४४ पाठ्यक्रमका निम्ति यस सङ्कायतर्फका छात्र प्रताप बहादुर बोगटीले 'कैलाली जिल्लाका कक्षा पाँचमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमता' शीर्षकमा तयार गरिएको यो शोधपत्र स्नातकोत्तर उपाधिका लागि उचित ठहरिएकाले स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

शोध मूल्याङ्कन समिति

क्र.सं.	नाम	दस्तखत
१.	प्रा.डा. रामप्रसाद भट्टराई (विभागीय प्रमुख)	....
२.	डा. अम्बिकादेवी घिमिरे (शोध विशेषज्ञ)	....
३.	सहप्रा.डा. नेत्रप्रसाद न्यौपाने (शोध निर्देशक)	....

मिति : २०७६/१/२४

May 7, 2019

कृतज्ञताज्ञापन

भाषा शिक्षण भाषाका बारेमा शिक्षण नभई भाषिक सीपको शिक्षण गर्नु हो भन्ने आधारमा भाषाका चार सीप सुनाइ, बोलाइ, पढाइ र लेखाइमध्ये यस अध्ययनको शीर्षक सुनाइ र लेखाइ सीपसँग सम्बन्धित रहेको छ । सुनाएर लेखन कार्य गराउने प्रक्रियालाई श्रुतिलेखन भन्ने गरिन्छ । त्यसकारण सुनाइ र लेखाइ सीप एक आपसमा अन्तर्सम्बन्धित रहेका छन् । श्रुतिलेखन आफैँमा एउटा जटिल कार्य पनि हो । श्रुतिलेखनसम्बन्धी अध्ययन तथा अनुसन्धान गर्न त्यति सजिलो कहाँ छ र ? त्यसकारण मैले पनि यस अध्ययनमा तन, मन, धनले भ्याएसम्म अध्ययन तथा अनुसन्धान गरी भावी अध्ययन तथा अनुसन्धान र पाठकका लागि केही सहज बनाउने प्रयास गरेको छु ।

प्रस्तुत अध्ययन कैलाली जिल्लाका कक्षा पाँचमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमता शीर्षकको शोधपत्र आदरणीय गुरु सहप्रा.डा नेत्रप्रसाद न्यौपानेको निर्देशनमा रही तयार पारिएको हो । यस अध्ययन कार्यलाई अगाडि बढाउन अनेकौं व्यस्तताका बाबजुद पनि कुशल निर्देशन, सल्लाह, सुझाव एवम् उत्साहबर्धक प्रेरणा दिनुहुने शोधनिर्देशक सहप्रा.डा. नेत्रप्रसाद न्यौपानेप्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । त्यसैगरी शोधकार्यलाई आधिकारिक रूपमा अगाडि बढाउन शोधकार्य गर्न अनुमति दिनुहुने विभागीय प्रमुख आदरणीय गुरु प्रा.डा. रामप्रसाद भट्टराईप्रति पनि हृदयदेखि नै आभार प्रकट गर्दछु । त्यसैगरी शोधपत्र तयार पार्ने क्रममा शीर्षक चयनदेखि यस कार्यलाई अन्तिम रूप प्रदान गर्दासम्म सहयोग पुऱ्याउने हुने नेपाली भाषा शिक्षा विभागका गुरु उपप्रा. उमेश काफ्ले, श्री गणेश बोहरालगायत विभागका सम्पूर्ण गुरु तथा गुरु आमाप्रति श्रद्धापूर्वक हृदयदेखि नै आभार व्यक्त गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधपत्र तयार गर्दा प्रत्यक्ष तथा परोक्ष रूपमा सहयोग पुऱ्याउने आफन्तजन तथा मित्रहरूप्रति आभार प्रकट गर्दछु । शिक्षा दिक्षा तथा यस अध्ययन कार्यका लागि सहयोग गर्नुहुने मेरा घरपरिवार (आमा, बुवा, दाजु भाइ) प्रति हृदयदेखि नै धन्यवाद दिनु चाहान्छु र साथै यस अध्ययनका लागि विद्यार्थीहरू उपलब्ध गराई सहयोग पुऱ्याउनु हुने सम्पूर्ण प्रतिनिधि विद्यालय परिवार र विद्यार्थी भाइ बहिनीहरूलाई धन्यवाद दिन चाहान्छु र अन्त्यमा सम्पूर्ण रूपमा शोधकार्यलाई छिटो र छरितो तरिकाले शुद्ध रूपमा टङ्कन गरिदिनु हुने 'जी' कम्प्युटर सेन्टर, कीर्तिपुरका सञ्चालक जितेन महर्जन दाइलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु । साथै यो शोधकार्य लेखन सफल पार्नका लागि आर्थिक सहयोग गर्ने विश्वविद्यालय अनुदान आयोग, सानोठिमी, भक्तपुरप्रति आभार व्यक्त गर्दछु । (MRS/75-76/Edu-11)। प्रस्तुत शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रि.वि. नेपाली भाषा शिक्षा विभाग समक्ष पेश गर्दछु ।

शोधार्थी

प्रताप बहादुर बोगटी

शोधसार

प्रस्तुत शोधको शीर्षक कैलाली जिल्लाका कक्षा पाँचमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको श्रुतिलेखन क्षमताको अध्ययनसँग सम्बन्धित रहेको छ । यस अध्ययनका उद्देश्यहरु कक्षा पाँचमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको श्रुतिलेखन क्षमताको पहिचान गर्नु, सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको श्रुतिलेखन क्षमताको तुलनात्मक स्थिति पत्ता लगाउनु र भाषिक पृष्ठभूमि र लैङ्गिकताका आधारमा विद्यार्थीहरुको श्रुतिलेखन क्षमताको तुलनात्मक अध्ययन गर्नु रहेका छन् । यस अध्ययनमा सामग्री सङ्कलनका लागि क्षेत्रीय अध्ययन विधिलाई उपयोग गरिएको छ । यस शोधपत्रको अध्ययन अनुसार विद्यार्थीहरुले प्राप्त गरेको प्राप्ताङ्कलाई प्रतिशताङ्क, मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा व्याख्या विश्लेषण गरिएको छ ।

यस श्रुतिलेखन क्षमताको अध्ययनका लागि शब्द, वाक्य र अनुच्छेद जस्ता सामग्रीहरु मौखिक रुपमा विद्यार्थीहरुलाई सुनाएर लेख्न लगाई सामग्री सङ्कलन गरिएको छ र परीक्षणको आधार तय गरी उत्तरपुस्तिका परीक्षण गरिएको छ । प्राप्ताङ्कको तथ्याङ्कलाई तालिकाबद्ध गरी एकल तथा तुलनात्मक विश्लेषण गरिएको छ । तालिकाबद्ध गरिएको तथ्याङ्कलाई अझ स्पष्ट पार्नको लागि स्तम्भ चित्र र वृत्तचित्रद्वारा प्रष्ट पारिएको छ । समग्रमा कैलाली जिल्लाका कक्षा पाँचमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको श्रुतिलेखन क्षमता सन्तोषजनक रहेको देखिन्छ । त्यसैगरी मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरुको श्रुतिलेखन क्षमतालाई हेर्दा सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरुको भन्दा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरुको श्रुतिलेखन राम्रो रहेको देखिन्छ । त्यसैगरी भाषिक पृष्ठभूमिका आधारमा मध्यमान र मानक विचलनलाई आधार मानी हेर्दा नेपाली दोस्रो भाषी विद्यार्थीहरुको भन्दा नेपाली पहिलो भाषी विद्यार्थीहरुको श्रुतिलेखन क्षमता राम्रो रहेको देखिन्छ । त्यसैगरी लैङ्गिकताका आधारमा मध्यमान र मानक विचलनलाई आधार मानी हेर्दा छात्रा विद्यार्थीहरुको भन्दा छात्र विद्यार्थीहरुको श्रुतिलखन क्षमता राम्रो रहेको देखिन्छ । समग्रमा कैलाली जिल्लाका कक्षा पाँचमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरुको श्रुतिलेखन क्षमता सन्तोषजनक रहेको देखिन्छ । सामुदायिक विद्यालयको तुलनामा संस्थागत, नेपाली दोस्रो भाषीभन्दा नेपाली पहिलोभाषी र छात्राभन्दा छात्र विद्यार्थीहरुको श्रुतिलेखन क्षमता राम्रो रहेको देखिन्छ ।

संक्षिप्त शब्द सूची

क्र.सं.	क्रम सङ्ख्या
डा. :	डाक्टर
त्रि.वि. :	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नेपा.शि. :	नेपाली शिक्षा
प्रा. :	प्राध्यापक
सहप्रा. :	सहायक प्राध्यापक

विषयसूची

पृष्ठ

अध्याय एक

शोधपरिचय

१.१ पृष्ठभूमि १

१.२ समस्याकथन २

१.३ शोधको उद्देश्य ३

१.४ शोधको औचित्य/सान्दर्भिकता ३

१.५ अध्ययनको सीमा ४

१.६ शोधपत्रको रूपरेखा ५

अध्याय दुई

पूर्वकार्यको समीक्षा र सैद्धान्तिक अवधारणा

२.१ पूर्वकार्यको समीक्षा ६

२.१.१ पुस्तक समीक्षा ६

२.१.२ शोधसमीक्षा ८

२.२ सैद्धान्तिक अवधारणा ११

२.२.१ श्रुतिका प्रकार १२

२.२.१.१ सामान्य श्रुति १२

२.२.१.२ एकाग्र श्रुति १२

२.२.१.३ मनोरञ्जनात्मक श्रुति १३

२.२.१.४ आंशिक श्रुति १३

२.२.१.५ विश्लेषणात्मक श्रुति १३

२.२.२ श्रुतिलेखन शिक्षणको आवश्यकता र महत्त्व १३

२.२.३ श्रुतिलेखन शिक्षणको प्रयोजन १४

२.२.४ श्रुतिलेखन शिक्षणका कार्यकलापहरू १४

२.२.४.१ ध्वनि विभेदीकरण १५

२.२.४.२ वर्ण विभेदीकरण १५

२.२.४.३ शब्द विभेदीकरण १५

२.२.४.४ वाक्य विभेदीकरण १६

२.२.४.५ श्रुति निर्देशन १६
२.२.४.६ श्रुति उच्चारण १६
२.२.४.७ श्रुति प्रयोग १७
२.२.४.८ श्रुति लय/अनुप्रास १७
२.२.४.९ श्रुति कथाकथन १७
२.२.४.१० श्रुति वर्णन १८
२.२.४.११ श्रुतिलेखन १८
२.२.४.१२ श्रुति रचना १८
२.२.४.१३ श्रुतिबोधात्मक प्रश्नोत्तर १९
२.२.४.१४ श्रुति बुँदाटिपोट १९
२.२.४.१५ श्रुति सारांश १९
२.२.४.१६ श्रुति विवाद २०
२.२.५ भाषिक सीप विकासमा श्रुतिलेखन कार्यकलापले पार्ने प्रभाव २०
२.२.६ श्रुतिलेखन कार्यमा विद्यार्थीहरूले गर्न त्रुटिका क्षेत्रहरू २१
२.२.७ श्रुतिलेखन गराउँदा शिक्षकले ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू २१
२.३ निष्कर्ष २१

अध्याय तीन

अध्ययन विधि र प्रक्रिया

३.१ अध्ययन विधि २२
३.२ अध्ययन प्रक्रिया २२
३.२.१ जनसङ्ख्याको पहिचान २२
३.२.२ प्रतिनिधि नमुना छनोट २२
३.३ सामग्री सङ्कलनको स्रोत २३
३.३.१ प्राथमिक स्रोत २
३.३.२ द्वितीयक स्रोत २४
३.३.३ सामग्री निर्माण २४
३.३.४ परीक्षण कार्यान्वयन २५
३.३.५ व्याख्या तथा विश्लेषण २५

अध्याय चार

समग्र विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको स्थिति

४.१ समग्र विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको प्राप्ताङ्कको विवरण २७

४.२ समग्र विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको मध्यमान र मानक विचलनको विवरण २९

अध्याय पाँच

विद्यालय प्रकृतिका आधारमा विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको स्थिति

५.१ सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको अध्ययन ३१

५.१.१ सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको मध्यमान र मानक विचलनको विवरण ३३

५.२ संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको अध्ययन ३४

५.२.१ मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको विवरण ३७

५.२.२ सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको तुलनात्मक स्थिति ३७

५.२.३ मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको विवरण ४०

अध्याय छ

लैङ्गिकता र भाषिक पृष्ठभूमिका आधारमा विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको विवरण

६.१ लैङ्गिकताका आधारमा विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको तुलनात्मक स्थिति ४२

६.१.१ छात्र विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको विवरण ४२

६.१.१.१ मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा छात्र विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको विवरण ४५

६.१.२ छात्रा विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको विवरण ४५

६.१.२.१ मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा छात्रा विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको विवरण ४८

६.१.३ लैङ्गिकताका आधारमा छात्र र छात्रा विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको तुलना ४८

६.१.४ मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा छात्र र छात्रा विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको तुलनात्मक विवरण ५१

६.२ भाषिक पृष्ठभूमिका आधारमा विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको स्थिति ५२
६.२.१ नेपाली पहिलोभाषी विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको स्थिति ५२
६.२.१.१ मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा नेपाली पहिलोभाषी विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको स्थिति ५५
६.२.२ नेपाली दोस्रोभाषी विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको स्थिति ५६
६.२.२.१ मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा नेपलाी दोस्रोभाषी विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको विवरण ५९
६.३ भाषिक पृष्ठभूमिका आधारमा नेपाली पहिलोभाषी र नेपाली दोस्रोभाषी विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको तुलनात्मक अध्ययन ५९
६.३.१ मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा नेपाली पहिलोभाषी र नेपाली दोस्रोभाषी विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको विवरण ६२

अध्याय सात

सारांश, निष्कर्ष र उपयोगिता

७.१ सारांश ६४
७.२ निष्कर्ष ६४
७.३ उपयोगिता ६६
७.४ भावी शोधका लागि सम्भावित शीर्षकहरू ६८
सन्दर्भसामग्री सूची ६९
परिशिष्ट
व्यक्तिवृत्त

तालिका सूची

पृष्ठ

१. समग्र विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको प्राप्ताङ्कको विवरण २७

२. समग्र विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको मध्यमान र मानक विचलनको विवरण ३०

३. सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको अध्ययन ३१

४. सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको मध्यमान र मानक विचलनको विवरण ३३

५. संस्थागत विद्यालयमा विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको अध्ययन ३४

६. मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको विवरण ३७

७. सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्याथीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको तुलनात्मक स्थिति ३८

८. मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको तुलनात्मक विवरण ४०

९. छात्र विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको विवरण ४३

१०. मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा छात्र विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको विवरण ४५

११. छात्रा विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको विवरण ४६

१२. मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा छात्रा विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको विवरण ४८

१३. लैङ्गिकताका आधारमा छात्र र छात्रा विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको तुलना ४९

१४. मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा छात्र र छात्रा विद्यार्थीहरूका श्रुतिलेखन क्षमताको तुलनात्मक विवरण ५१

१५. नेपाली पहिलोभाषी विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको स्थिति ५३

१६. मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा नेपाली पहिलोभाषी विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको स्थिति ५५

१७. नेपाली दोस्रोभाषी विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको स्थिति ५६

१८. मध्यमान र मानक विलचनका आधारमा नेपाली दोस्रोभाषी विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको विवरण ५९

१९. भाषिक पृष्ठभूमिका आधारमा नेपाली पहिलोभाषी र नेपाली दोस्रोभाषी विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमतको तुलनात्मक अध्ययन ६०

२०. मध्यमान र मानक विचलनका आधारमा नेपाली पहिलोभाषी र नेपाली दोस्रोभाषी विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको तुलनात्मक विवरण ६२

चित्र सूची

		पृष्ठ
१.	समग्र विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको प्राप्ताङ्कको विवरण	२८
२.	समग्र विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको प्राप्ताङ्कको विवरण	२९
३.	सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको अध्ययन	३२
४.	सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको अध्ययन	३३
५.	संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको अध्ययन	३५
६.	संस्थागत विद्यालयका विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको अध्ययन	३६
७.	विद्यालय प्रकृतिका आधारमा विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको तुलनात्मक विवरण	३९
८.	छात्र विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको विवरण	४३
९.	छात्र विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको विवरण	४४
१०.	छात्रा विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको विवरण	४७
११.	छात्रा विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको विवरण	४८
१२.	लैङ्गिकताका आधारमा छात्र र छात्रा विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको तुलना	५०
१३.	नेपाली पहिलोभाषी विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको स्थिति	५४
१४.	नेपाली पहिलोभाषी विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको स्थिति	५५
१५.	नेपाली दोस्रोभाषी विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको स्थिति	५७
१६.	नेपाली दोस्रोभाषी विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको स्थिति	५८
१७.	भाषिक पृष्ठभूमिका आधारमा नेपाली पहिलोभाषी र नेपाली दोस्रोभाषी विद्यार्थीहरूको श्रुतिलेखन क्षमताको तुलनात्मक अध्ययन	६१